

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 02.09.2021 р., протокол №01

Вступ до мовознавства

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки бакалавра
(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта
(шифр і назва спеціальності)

предметної спеціальності 014.01 українська мова і література
(шифр і назва предметної спеціальності)

освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література)»
(назва освітньо-професійної програми)

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Ганна ВУСИК, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови та славістики

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол №10.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення навчальної дисципліни процес становлення новогрецької філології як науки.

Міждисциплінарні зв'язки реалізуються зі вступом до спецфілології, лексикологією, історією літератури країни, мова якої вивчається.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» є опанування лінгвістичної теоретичної бази, набуття студентами знань щодо основних загальнолінгвістичних проблем, формування цілісних уявлень про лінгвальну діяльність, мову і мовлення.

1.2. Основним завданням вивчення навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» є ознайомити студентів з основами теорії мови, розвинути вміння осмислено підходити до мовних явищ, а також пояснити базові лінгвістичні поняття, необхідні для вивчення будь-якої лінгвістичної дисципліни.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати такі результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач Програмні результати навчання	
ЗК 1	Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).
ЗК 2	Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).
ЗК 3	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).
ПК 1.1	Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою.
ПК 1.2	Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова національної меншини України).
ПК 1.4	Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів.
ПК 1.5	Здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати

	мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетентності в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.
ПК 1.7	Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови в закладах середньої освіти, практиці навчання української мови.
ПК 2.1	Здатність моделювати зміст навчання української мови відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.
ПК 2.2	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей, засобами української мови.
ПК 2.4	Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української мови.
ПК 2.5	Здатність розвивати в учнів критичне мислення.
ПК 2.6	Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української мови на засадах компетентнісного підходу.
ПК 2.7	Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української мови.
ПК 2.8	Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.
ПК 12.1	Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української мови.
ПК 12.2	Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української мови.
ПК 13.1	Здатність використовувати інновації в навчанні української мови.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитів ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема №1. Мовознавство як наукова дисципліна. Специфіка науки про мову. Предмет, об'єкт і завдання курсу "Вступ до мовознавства". Виникнення мовознавчої науки. Основні етапи лінгвістичних досліджень. Загальне і часткове мовознавство. Теоретичне та прикладне мовознавство. Зв'язок мовознавства з іншими науками. Характеристика методів мовознавства.

Тема №2. Мова і мислення. Мислення (міркування): визначення й особливості. Діяльність і мислення. Структура мислення. Правильні та неправильні міркування. Поняття про логічну помилку. Логічна форма міркування. Види мислення. Типи мислення. Роль внутрішнього мовлення у мисленні людей.

О.О. Потєбня. Співвідношення мови і мислення.

Тема №3. Мова як знакова система. Семіотика – наука про знаки. Поняття про знак. Види мовних і позамовних знаків. Структура знакового процесу. Виміри і рівні знакового процесу; закономірності розвитку письма.

Тема №4. Походження і розвиток письма. Доісторичний стан мови. Лінгвістична палеонтологія. Причини інтересу вчених щодо спроби простежити походження мови. Найважливіші гіпотези про походження мови. Закономірності розвитку мов. Мова як засіб міжнаціонального спілкування. Штучні міжнародні мови.

Тема №5. Класифікація мов світу. Принципи класифікації мов світу. Генеалогічна класифікація мов. Морфологічна (типологічна) класифікація мов.

Тема №6. Походження письма. Основні етапи розвитку письма. Предметне письмо. Піктографічне письмо. Ідеографічне письмо. Фонографічне (звукове) письмо. Виникнення й розвиток письма у східних слов'ян. Історія української писемності. Графіка. Принципи орфографії. Технічний спосіб документування. Цифри та комп'ютерні системи запису як специфічні види писемності. Кодування інформації та класифікація знаків.

Тема №7. Структурно-системний характер мови Позиції фонем, фонологічна система мови, її змінний характер, фонетичні зміни та фонетичні закони. Лексичне значення. Слово і поняття. Проблема класифікації слів: за значенням; за сферою вживання; за стилістичною диференціацією; з погляду активного й пасивного вживання. Слово в лексико-семантичному полі: синоніми, антоніми, омоніми й пароніми.

3. Рекомендована література

Основна

Вступ до мовознавства : підручник / І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес та ін. ; за ред. І. О. Голубовської. Київ : ВЦ «Академія», 2016. 320 с.

Вусик Г. Л. Вступ до мовознавства : навч. посібник для студ. ВНЗ / Ганна Вусик ; Бердян. держ. пед. ун-т, Ін-т філол. Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2010. 358 с.

Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства : короткий нарис : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2006. 143 с.

Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства: посіб. Київ-Одеса : Вища школа, 2006. 210 с.

Кодухов В. И. Введение в языковедение : учеб. пособ. Москва : Просвещение, 1979. 410с.

Кочерган М.П. Вступ до мовознавства : навч. посіб. Київ : Академія, 2004. 295 с.

Реформатский Л. А. Введение в языковедение Вступ до мовознавства : навч. посіб. Москва : Просвещение, 1979. 540 с.

Ющук І.П. Вступ до мовознавства. К., 2000.

Додаткова

Булаховський Л. А. Питання походження української мови. Київ : Рад. школа, 1956. 450 с.

Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : «Пульсари», 2004. 398 с.

Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови : посібник. 2002. 283 с.

Донець Л. С., Мацько Л. І. Вступ до мовознавства : практикум. Київ : Вища школа, 1989. 198 с.

Кондрашова А. М. Звуки и знаки. Звук и значение. Москва : Наука, 1989. 230 с.

- Левицький Ю. М. Мови світу. Львів, 1988. 440 с.
- Мазуркевич Л. В. Вступ до мовознавства. Київ : Вид-во НАУ, 2002. 40 с.
- Мельничук О. С. Методологічні пошуки в нових підходах до висвітлення мови. Мовознавство. 1991. № 3. С. 3–11.
- Скаб М. С. Вступ до мовознавства. Практикум : навч. посібник. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2012. 103 с.
- Реформатский А. А. Введение в языкознание : хрестоматия. Минск : Вышэйшая школа, 1984. 250 с.
- Царук О. В. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 1998. 345 с.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)
3. Лінгвістичний портал MOVA.info <http://www.mova.info>
4. Wikipedia. <http://www.wikipedia.org>
5. Український лінгвістичний портал <http://www.ulif.org.ua/ulif/>
6. Портал української мови та культури <http://slovnyk.net/>

4. Методи навчання: впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, метод проблемного викладу матеріалу), метод бесіди, комп'ютерна підтримка навчального процесу.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64			задовільно
50-57	E (задовільно)		
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

